

podporoval kulturní a hospodářskou asimilaci Židů a podmiňoval ji jejich odvratem od dosa-  
vadní obchodnicko-finanční specializace  
a příklonem k profesím dělnickým, rolnickým  
a řemeslnickým (oceňoval „beztržní židov-  
ství“ v Sovětském svazu). – Také N. beletrie by-  
la manipulována autorovou potřebou reflek-  
tovat základní rozpory a zápory soudobého  
světa, popřípadě konstruovat jeho velkorysou  
reformu. Proto byla epika v jeho románech  
sporá, ryze účelová a libovolná, jakkoli její po-  
díl v jednotlivých knihách postupně narůstal.  
Svého pochopitelného maxima dosáhla dějo-  
vost v N. posledním, protikoloniálním románu  
pro mládež *Africká sopka*; v prvotině *Ocelo-  
vou pěstí...*, retrospektivně sledující konflikty  
dané nerovnoměrným zaváděním nového ži-  
votního pořádku v celosvětových dimenzích,  
vystačil autor s občasnou dějovou ilustrací,  
v románu *Chrám Šalamounův* si už začal, byť  
nesoustavně, vypomáhat postupy dobrodruž-  
ného, popřípadě špionážního románu, když  
potřeboval ukázat kapitalistický systém jako  
brzdu hmotného pokroku (k tomu si posloužil  
peripetemiemi při zavádění vynálezu syntetick-  
ých, a proto laciných potravin). Obdobný  
ústup od proklamativnosti a naopak sílící žre-  
tel k soudobé ekonomicko-politické realitě ja-  
ko v próze lze zaznamenat i v N. pokusech dra-  
matických. Krátce po hře usilující odkrýt  
pravou povahu antisemitismu a naopak před-  
vést typ opravdového českého Žida (*Úskalí  
práce*) se N. představil biograficky založenou  
hrou *Tančící safír*, v níž se milostný vztah mezi  
stárnoucí americkou tanečnicí I. Duncanovou  
a mladým ruským básníkem S. Jeseninem po-  
kusil evokovat na pozadí několika ideologic-  
kých střetů (Východu a Západu, mužického  
a industrializujícího se porevolučního Ruska).  
V rukopise zůstala hra *Mravy na ostrově* (psá-  
no 1939–40), satiricky představující koloniální  
politiku bílé rasy (na smyšleném ostrůvku  
v Indickém oceáně) jako produkt čirého kšeft-  
taření. Nedochovaly se hry hotové už v polovi-  
ně 30. let (*Božské aféry* – údajná prem. 1935,  
Pojďte s námi, hra o Voltairovi Pod sluncem  
nic nového) ani poslední (a možná nedokonče-  
ná) hra situovaná do afrických kolonií, stejně  
jako jeho další próza pro mládež, čerpající prý  
svůj námět mj. z prostředí českých hvězdářů.

ŠIFRY: Ing. N., -nn. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis  
Svob. školy politických nauk v Praze (1935, Vzestup

a rozklad koloniální politiky evropských národů,  
i sep.); Kalendář českožidovský (1935–39); Kapper  
(1934); Lid. noviny (1937); Právo lidu (1936–37);  
Rozvoj (od 1933). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ocelovou  
pěstí... (R 1930); Chrám Šalamounův (R 1935); Tan-  
čící safír (D 1937, prem. 1936); – posmrtně: Africká  
sopka (R pro ml., 1947). – *Ostatní práce*: Naše cesta  
(1936, spolu s tit. V. Lederer: Dnešek a zítřek);  
Židovský duch ve světové kultuře (1936, dub., podp.  
E. Neumann, v Bibliograf. katalogu 1936 dešif-  
rováno jako Emanuel); Kam? Osudová otázka zá-  
padních Židů (1937); Práce, program a cíl Svazu Čechů-  
Židů v ČSR (1937). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Úskalí  
práce (1935, s E. Krausem); Božské aféry (1935,  
dub.). ■

LITERATURA: M. Vaněk: ref. Ocelovou pěstí...,  
Čin 2, 1930/31, s. 99; ● ref. Úskalí práce: an., Rozvoj  
1935, č. 10; H. Bonn, Rozvoj 1935, č. 12 ●; ● ref. Tan-  
čící safír: B (E. Bass), LidN 9. 9. 1936; -kov- (K. Koval),  
Venkov 9. 9. 1936; -s. (J. Seifert), PL 9. 9. 1936;  
E. Siblík, Lid. deník 14. 9. 1936; V. Červinka, Zvon  
37, 1936/37, s. 71; G. (F. Götz), Nár. divadlo 14,  
1936/37, č. 1; H. Jelínek, Lumír 63, 1936/37, s. 50 ●;  
-z- (J. Vozka): ref. Kam?, Ranní noviny 24. 2. 1937;  
● nekrology: list. (F. Listopad), Mladá fronta 15. 8.  
1945; b. (B. Březovský), NO 25. 8. 1946 ●; I. Adamo-  
vič: E. N. (slovníkové heslo), Ikarie 1992, č. 10.

jo

## Stanislav Kostka Neumann

\* 5. 6. 1875 Praha

† 28. 6. 1947 Praha

Básník, publicista a překladatel. Představitel bás-  
nické generace z přelomu století, úzce spjatý s do-  
bovým sociálním hnutím, zprvu anarchistickým,  
pak komunistickým; několikrát podnětně zasáhl  
do českého literárního a kulturního vývoje, nejpr-  
ve jako jeden z představitelů symbolistně deka-  
dentní školy, pak jako průkopník předválečné  
naturalistické a civilistické moderny; byl také jedním  
z programových mluvčích hnutí proletářské litera-  
tury.

Narodil se v rodině pražského advokáta, staro-  
českého poslance, který pocházel z patricijské  
rodiny německo-polské; matka byla dcerou  
ševce. Jako pětiletý ztratil otce, který po nezda-  
řeném podnikání zanechal rodinu zchudlou,  
závislou na otcových sestřích, dědičkách ně-  
kdejšího rodinného statku za Olšanskými  
hřbitovy, z něhož už za N. mládí zůstala jen vi-  
la (později známá jako středisko anarchistické  
bohémské družiny), v níž N. žil až do svého od-

chodu z Prahy 1904. Po studiích na gymnáziu (zde vydával hektografované časopisy *Vlast* a *Slavia*) a na obchodní akademii, která nedokončil, se stal 1893 lokálkářem staročeského Hlasu národa; aktivně se však účastnil politického života mezi radikální mládeží v pokrokovém hnutí. Koncem srpna 1893 po srpnových protidynastických bouřích byl spolu s dalšími zatčen a 4 měsíce vězněn ve vyšetřovací vazbě v novoměstské věznici. V únoru 1894 v procesu s Omladinou byl odsouzen na 14 měsíců těžkého žaláře, které si odpykal v samovazbě v Plzni-Borech. Po propuštění (únor 1895) vydal první sbírku *Nemesis, bonorum custos*, když již dříve (únor 1894) uveřejnil první verše (*Žalářní dojmy*) v *Nivě*; poprvé vůbec však publikoval již 1893 článek o Maratovi v *Pokrokových listech*. Do literárního života N. vstoupil na krajním křídle moderny 90. let jako spolupracovník *Moderní revue*, organizátor *Almanachu secese* a posléze jako vydavatel vlastního časopisu *Nový kult*, který postupně přešel na anarchistické pozice. 1899 se oženil s Kamillou Krémovou (1874–1956), později vydavatelkou (mj. edice *Knihy dobrých autorů*); jejich syn Stanislav (1902–1975) byl hercem, vnuk stejného jména (1927–1970) básníkem. Jako publicista, propagátor a politický aktivista se N. dostal mezi anarchisticky zaměřené severočeské dělnictvo (zejména horníky), jemuž věnoval řadu svých edičních podniků. 1904 se seznámil s Boženou Hodačovou (1882–1967), odjel s ní do Vídně, kde se pokusil pokračovat v dosavadní aktivitě. V dubnu 1905 se s ní (a s dcerou Soňou, později herečkou S. Škodovou, 1905–1971) usadil v Řečkovicích u Brna a po dvou letech (po úředním vypovězení z Řečkovic) v nedalekých Bílovicích n. Svitavou, kde žil až do 1. světové války a kde prožil své lidské a básnické „renouveau“. Nová orientace spojila N. jednak s moravským kulturním životem (mj. s *Lid. novinami*), jednak s rodící se předválečnou modernou, k jejímuž civilistickému zaměření sám přispěl a jež se manifestovala *Almanachem* na rok 1914. V téže době se také uplatnil N. dávný zájem o bibliofilii (vydával časopis *Philobiblon* a „sbírku krásných tisků“ *Červen*), knižní úpravu a grafiku vůbec. V květnu 1915 narukoval a po výcviku v maďarském Szegedu odjel v únoru 1916 jako sanitní voják na jižní frontu. Téměř dva roky strávil v Albánii, nejprve v městečku Elbasan, pak v Bragoždě v blízkos-

ti Ochridského jezera. S označením malarika se přes vojenskou nemocnici ve Staré Pazově (ve východní Slavonii) a v rakouském Neuburgu dostal počátkem 1918 do vinohradské nemocnice v Praze a v červnu byl z armády propuštěn. Ještě v posledních válečných měsících zahájil novou vydavatelskou a organizační aktivitu vydáváním *Června*, kolem něhož zprvu seskupil autory předválečné moderny; také politicky navázal na předválečné východisko, když spolu s dalšími anarchisty (B. Vrbenským, L. Landovou-Štychovou) vstoupil do nově vzniklé Čes. strany socialistické; za ni se stal (1918–19) poslancem Nár. shromáždění a odborovým radou na min. školství a nár. osvěty. Pod dojmem revolučních událostí v Rusku vystoupil ze socialistické strany a akceptoval program Kominterny; spolu s někdejšími druhy z anarchistického hnutí založil na českém severu komunistické skupiny, které se 1920 spojily ve Svaz komunistických skupin a 1921 integrovaly do KSČ. N. znovu rozvinul intenzivní publicistickou a ediční činnost (časopisy *Červen*, *Kmen*, *Proletkult*, *Reflektor*, *Edice Červen*), seskupil kolem svých časopisů nejmladší, levě orientovanou generaci, stal se jedním z propagátorů hnutí proletářské literatury. První poválečná léta trávil v Praze, 1922 se znovu odstěhoval na venkov, do Úval, pak do Čerčan; v *Lídě Špačkové* (1905–1985) našel padesátiletý básník novou životní družku. Intenzivní politická aktivita, básnický však málo plodná, skončila 1929 N. účastí na tzv. manifestu sedmi, v němž se komunističtí spisovatelé postavili proti novému gottwaldovskému vedení a byli ze strany vyloučeni, nicméně N. socialistická orientace zůstala tímto aktem nedotčena. Těžké srdeční onemocnění, které následovalo brzo po jeho půlroční cestě kolem republiky (1933), léčil N. v Poděbradech a toto město zůstalo (od června 1934) až do okupace jeho domovem (byl zde i členem obecního zastupitelstva). Odtud v 2. polovině 30. let rozvíjel aktivitu (*Lid. kultura* atd.) orientovanou na vytváření protifašistické kulturní fronty. 15. března 1939 opustil Poděbrady a našel ilegální útočiště nejprve v Praze, pak ve Vyžlovce u Jevan, v Heřmanově Městci a konečně ve Vápenném Podole v Železných horách (od října 1939). Po osvobození se vrátil do Prahy, kde strávil poslední dvě léta života (vila Hercovka v Tróji). V listopadu 1945 byl jmenován národním umělcem.

Po převážně macharovsky laděné prvotině *Nemesis, bonorum custos* vydal N. rychle za sebou několik sbírek (*Jsem apoštol nového žití, Apostrofy hrdé a vášnivé, Satanova sláva mezi námi*) vyznačujících se rysy příznačnými pro životní postoj a poetiku symbolistně dekadentní moderny: vypjatým individualismem, pohrdáním konvenčními hodnotami soudobé společnosti, autostylizací „dítěte úpadku“, „básníka imorality“ a satanisty, ale zároveň i vášnivou touhou po životní kráse a plnosti. Ideová útočnost a zřetelná myšlenková linie, odlišující N. od „pasivní dekadentní impresionity“ (Salda) záhy v jeho poezii potlačila abstraktní symboliku, čerpající převážně podněty z oblasti nábožensko-mystické a erotické, a nahradila ji konkrétní předmětnou realitou sociální i přírodní (*Sen o zástupu zoufajících*). K této proměně podstatně přispěla N. společenská aktivita na přelomu století a dovršil ji bezprostřední styk s přírodou v době jeho velice plodného desetiletého moravského pobytu, kdy vznikla řada jeho básnických sbírek i hojná publicistika (*Socialismus a svoboda, S městem za zády* aj.). Vyvrcholením jeho předválečného básnického rozmachu se staly sbírky *Kniha lesů, vod a strání*, lyrika smyslového okouzlení a oddání přírodnímu rytmu, do něhož básník promítl svůj ideál založeného a harmonického života, spojující ho se souběžným směřováním šrámkovské generace, a *Nové zpěvy* (knižně vydané až po válce), v nichž se tendence uchopit realitu v její dynamice a mnohotvárnosti dovršila poetizací světa techniky a civilizace, moderní kolektivity a prostých všedních věcí. Poetika Nových zpěvů souvisela s N. účastí v hnutí předválečné moderny, s orientací na evropský futurismus a kubismus a na poezii W. Whitmana s jejím odmítáním artistní výlučnosti i úsilím o zachycení moderního světa v jeho celistvosti. Sám N. vyjádřil tyto požadavky v úvahách shrnutých po válce do knížky *Ať žije život!*, v mnohém předjímajících postoje meziválečné avantgardy. Po písňové formě a převaze přímého pojmenování v knize lesů, vod a strání znamenaly Nové zpěvy návrat k volnému verši a k široce založené hymnické formě i rozvinutí moderní metafory, založené na konfrontaci věcí tradičně poetických a civilních. Toto střídání období formálně značně odlišných – zjednodušeně řečeno písňovostí a hymničností – se rovněž stalo příznačným rysem N. poezie. Na poetiku Nových zpěvů bezprostředně navázala

první část sbírky *Třicet zpěvů z rozvratu* a zejména poválečné *Rudé zpěvy*; i N. teoretická koncepce proletářského umění, již prosazoval na začátku 20. let, vycházela z jeho pojetí umění civilního a civilizačního. Našla svůj výraz v Rudých zpěvech, ve verších revolučních výzev, v nichž se trvalé latentní napětí N. poezie mezi konkrétním předmětným viděním a tendencí k rétorické „veršované publicistice“ znovu překlonilo k pólu publicistiky. S agitačními úkoly, které N. kladl na revoluční literaturu, souvisely také popularizační naukové práce, kterých se N. podjal v 2. polovině 20. let a které byly zaměřeny jednak na dějiny revolucí (*Francouzská revoluce*), jednak na moderní výklad sexuální problematiky, tj. na téma, kterým se N. rovněž zabíral již od raných anarchistických let (*Dějiny lásky, Dějiny ženy, Monogamie*). V milostné tematice našla nový impuls i N. vlastní tvorba: básnická trilogie *Láska*, která vznikala v dlouhém rozmezí sedmi let (1925–32), se znovu vrátila k vnitřnímu prožitku a k individualizovanému obrazu světa a s tím i k poetice *Knihy lesů, vod a strání* (přímé pojmenování, pevná strofa, metrický verš, sdělovací styl směřující až k prozaizaci a současně ke gnómičké zkratce). Postupně však v N. verších převážila složka reflexivní, filozoficko-etické (cyklus *Materialismus* v Sonátě horizontálního života). K lyrickému ovzduší sbírky *Láska* se bezprostředně přimkl N. jediný román *Zlatý oblak* (1. část zamýšlené trilogie), próza napůl lyrická, napůl úvahová, i přírodní črty *Enciány z Popa Ivana*, inspirované pobytem na Podkarpatské Rusi; podobu cestopisného deníku má *Československá cesta*, psaná původně jako seriál fejetonů pro Lidové noviny. V dalších básnických sbírkách (*Srdce a mračna, Sonáta horizontálního života*) se N. inspiroval především aktuální sociální a ideovou problematikou, spojenou s duchovním klimatem 30. let a nástupem fašismu. V diskusích na kulturní frontě zaujímal N. stalinistické stanovisko. Polemizoval jak s dobovými tendencemi katolickými, spiritualistickými, ruralistickými, tak s levě orientovanou avantgardou, a ostrou polemiku svedl s Gidovým Návratem ze Sovětského svazu (*Anti-Gide*), odmítaje jeho výhrady i rostoucí pochybnosti kulturní levice o poměrech v Rusku jako projev „intelektuálnosti“. Jeho poslední dvě sbírky vznikly na samém prahu okupace (*Bezodný rok*) a během ní (*Zamořená léta*); N. se jimi osobitě zařadil do do-

bové vlny poezie upnuté k ohrožené zemi, ke kulturní tradici národa (Neruda) a k uchování jeho morální síly i víry v jeho lepší budoucnost.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Antikrist, Apostata, Brutus, Capriccio, Civis Bohemicus, Dr. Hynek Záruba a Jiří Votoček, Ego, Faun, Hynek Záruba, Ivan Červený, Jan Bedrna, Jan Poupá, Jaroslav Kudrna, Jindřich Bedrna, Jiří Votoček, Jiří Votoček – Dr. Hynek Záruba, Josef Votoček, J. Votoček, K. Bedrna, Kozonoh, K. Protiva, Kupidos, Ladislav Hora, Ladislav Rozvoda, Ladislav Sýkora, Lad. Rozvoda, Lokalides, Marius, Petr Pohan, Petr Skála, Sana Mens, Sáša, Sigma, Theodor Lokalides, Tomáš ze Smíchova, Vavřínek, Vindobonensis; A., J. K., J. V., K., K.-, N., N.-, n., -n., -n., N. -K., Nn, Nn., -nn, R., S., S.-, S.-, S.-, S. K. N., s. k. n., -skn, Sn., -Sn-, sn., -sn., st., St. K. N., -v. (1938), -, 0, \* ■ **PŘÍSPĚVKY in:** kat. A přece! Výstava několika tvrdošijných (1918); Akademie (1897–99); sb. Albánie (1938); Almanach Kmene 1930/31, 1931/32, 1932/33, Jaro 1934, 1934/35, 1936/37; Almanach na rok MCM (1900); Almanach na rok 1914; Almanach secese (1896); Antologie protifašistických umělců (1936); sb. Básníkův rok (1936); Budoucnost (1919); Cesta (1918); Červen (1918–21); Čes. slovo (1918–20, 1935); sb. Československo Sovětskému svazu k 20. výročí (1937); Čes. bibliofil (1910); Čes. socialista (1918); sb. Dík bojovníku. Soudruhu S. K. Neumannovi k sedmdesátinám... (1945); Duch českého severu (Duchcov 1902); Eva (1931); sb. F. X. Šaldovi (b. d., 1932); Haló noviny (1934–38); Hej rup (1936–38); Humorist. listy (1908); Index (1931); Kalendář českožidovský (1915–16); Kalendář komunistický na rok 1924, 1925; Kalendář neodvislého dělnictva na rok 1900; Kalendář revolucionářů na rok 1903, 1904; Kmen (1919–20); Kmen (1928); Komuna (1907–08); Komunistická revue (1924); sb. Komunistické večery (1922); Komunistický kalendář 1922; Konec století (1895); Kultura doby (1938); Kvart (1931); Květy (1909–10); Kytice (1945); Lázně Poděbrady (1934); Letáky pro zpěváky (1902); Levá fronta (1930–32); Lid. kultura (1936–38, 1945); Lid. noviny (1907–18, 1932–40); Listy pro umění a kritiku (1934); Lit. listy (1895); Lit. noviny (1928–29, 1932, 1937, posmrtně 1955); Lit. rozhledy (1927–28); sb. Lublaní (1896); Lumír (1907–18); sb. Mahenovi (1933); Májový list čes. socialistů (1918); Májový list KSČ (1936–38); Matice svobody (Královo Pole, Přerov, 1901–03, 1905); Milostný almanach Kmene pro jaro 1933; Mladá garda (1935); Mladá kultura (1937); Moderní revue (1895–1908); Moderní život (1903); Mor. orlice (Brno 1907); Moravskoslezská revue (1906–11); Mor. kraj (Brno 1906–07); Národ (1917); Nár. listy (1917–18); Nár. obzor (1908); Nár. shromáždění československé v prvním roce republiky (1919); Naše cesta (Kladno, Hradec Král. 1931, 1935); Neděle (Brno); Nezávislé listy (1900); Niva (Brno 1894–97); Nová Omladina (1906–07); Novoroční almanach 1898; Nový kult (1897, red. V. Miňovský); Nový kult

(1897–1905); sb. Nůše pohádek 1 (1918); Obzory (1905); Omladina (1896–1900); Omladina (Nové Veneřice, Hroby, Lom u Mostu 1905–06); Panoráma (1928); Philobiblon (Bílovice n. Svitavou 1912); Plán (1929–30); Podkarpatorská revue (Bratislava 1937); Pokrokové listy (1893); Pozor (Olomouc 1907–08); Práce (1905–06); Praha–Moskva (1936); Právo lidu (1901); Pražské lid. noviny (1938); Program D 36; Proletkult (1922–24); Přítomnost (1932–37); Q (1926); ReD (1927); Reflektor (1925–26); Roj; Rozhlas mladých; Rozhledy (1899–1901); Rozhledy (1934–35); Rozpravy Aventina (1928–33); Rozsévačka (1938); Rudé květy (1902, 1905); Rudé právo (1921–28, 1935–38, 1945–47); Salon odmítnutých (1897); Scéna (1913–14); Simplicus (1934); Slovenské smery (Bratislava 1936); sb. Sovětské Rusi čeští spisovatelé a umělci komunističtí (1921); Středisko (1934); Svět práce (1946); Svět sovětů (1937–38); Svět v obrazech (1938); Šibeničky; Šibeničky (1918–19); sb. Španělsko v nás (1937); sb. Španělsku (1937); Tábora (1921); Trn (1924); Tvorba (1927–37, 1945–47); U (1936–38); sb. U vrbiček (1934); Učitelství noviny (1936–37); Večery (přil. Lid. novin, 1911–14); Vějíř (1896); Vesna (1895–96); Volné směry (1896–1905, 1913, 1915); Volný duch (1896); Volný myslitel (1900); Výkřiky (1903); sb. Vzpomínky na Petra Bezruč (Brno 1947); Záduha (1908–09, 1913); Země sovětů (1932); Zlatá Praha (1908–09); Život (1935). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie a publicistika:* Nemesis, bonorum custos (BB 1895); Apostrofy hrdé a vášnivé (BB 1896); Jsem apoštol nového žití... (BB 1896); Satanova sláva mezi námi (BB 1897); O umění, umělcích a lidu (úvaha, 1900); Epistolka k římským (úvaha, 1901, spolu s tit. J. Myslík: K padesáté výroční vzpomínce úmrtí Augustina Smetany); Mimo církve! (úvaha, 1902); Sen o zástupu zoufajících a jiné básně (1903); Hrst květů z různých sezon (BB 1907); Socialism a svoboda (stati, 1909); České zpěvy (BB 1910); Předě dveřmi Panteonu (stati, 1911); Politická epizoda (vzpomínky, 1911, pak in Vzpomínky); Kniha lesů, vod a stráň (BB 1914); Bohyně, svěťice, ženy (BB 1915, rozšíř. vyd. 1925); Horký van a jiné básně (1918); Nové zpěvy (BB 1918, rozšíř. vyd. 1936); Pozdrav Tomáši G. Masarykovi (B 1918, pak in 1914–1918); Třicet zpěvů z rozvratu (BB 1918, pak in 1914–1918); Ať žije život! (úvaha, 1920; z 1913–14); Kniha mládí a vzdoru (BB 1920, zde část. Apostrofy hrdé a vášnivé, Jsem apoštol nového žití, Satanova sláva mezi námi, Sen o zástupu zoufajících a jiné básně); Kniha erotiky (BB 1922, zde část. tytéž sbírky, a dále Hrst květů z různých sezon, Horký van a cyklus Třešňových snů); Elbasan (vzpomínky, 1922); S městem za zády 1, 2 (FF 1922, 1923; z 1910–14); Rudé zpěvy (BB 1923, vyd. 1948 rozšíř. o oddíl z 1945–47); Válčení civilistovo (vzpomínky, 1925); Písně o jedině věci (BB 1927, pak in Láska); 1914–1918 (BB 1927, rozšíř. sb. Třicet zpěvů z rozvratu); Bragožda a jiné válečné vzpomínky (1928); Díkyčinění (BB 1930, pak in Láska); Krize národa

(úvaha, 1930); Jelec (P 1931); Vzpomínky 1 (1931); Žal (BB 1931, pak in Láška); Srdcová dáma (BB 1932, pak in Láška); Zlatý oblak (R 1932); Enciány z Popa Ivana (cestopis. črty, 1933); Láška (BB 1933, obs. Písně o jediné věci, Díkučinění, Žal, Srdcová dáma); Československá cesta 1, 2 (cestopis. deník, 1934, 1935); Nesloužím (B 1935); Srdce a mračna (BB 1935); Staří dělníci (B 1936, pak in Sonáta horizontálního života); Anti-Gide neboli Optimismus bez pověr a iluzí (úvaha, 1937, t. r. i zkrác. vyd.); Sonáta horizontálního života (BB 1937); Bezedný rok (BB 1939, zabaveno, 1945); Čest rudé vlajce (B 1945, pak in Zamořená léta); Zamořená léta (BB 1946); – posmrtně: Fragment z pozůstalosti (B 1947); Poslední (BB 1947); Z intimní poezie 1925–1947 (1948); Dvě neznámé básně (1955); soubory prací většinou knižně nevydaných v Sebraných spisech (ed. L. Špačková); Paměti a drobné prózy (Spisy sv. 11, 1951); Umění a politika 1, 2 (statí, 1953, 1956, Spisy sv. 19); Písníčky – satiry – epigramy (1954, Spisy sv. 23). – *Překlady*: P. Louÿs: Afrodita (1897); Ch. Baudelaire: Výbor z Malých básní v próze (b. d., 1899); A. Retté: Volnost, rovnost, bratrství (1899); Convivium (výbor z francouzské lyriky, 1900, s J. Karáskem, E. Lešehradem a A. Procházkou); J. Grave: Anarchie (1901); P. Kropotkin: Komunism a anarchie (1901) + Buřičovy řeči (1907, pseud. Petr Pohan) + Drobné spisy (1919); H. Heine: První básnický leták (1904, s jinými); Skupina mezinárod. rev. studentů socialistických: Tolstoj a anarchism (1904, pseud. Brutus); P. Adam: Listy z Malajska (1905); S. Merlino: Proč jsme anarchisty? (1905); E. Verhaeren: Svítání (1905); Zo d'Axa: Z Mazasu do Jeruzaléma (1909); Ch. Albert: Volná láska (1910, pseud. Petr Pohan); Mladého Flauberta zápisky z cest (1912, s doslovem); A. Strindberg: Studentka čili Novostavba (1922, pseud. Jiří Votoček); M. Beer: Všeobecné dějiny socialismu a sociálních bojů (1926, komentář spolu s B. Srncem, pseud. B. Jelínka); J. R. Becher: Spravedlivá válka (1927); Paměti hraběte Tilly 1, 2 (1927, pseud. Jiří Votoček); N. Réstif de la Bretonne: Fanuščina nožka čili Francouzský sirotek v růžovém střevíčku (1928, šifra S. K. N.); Ch. de Laclous: Nebezpečné známosti 1, 2 (1928, 1929); A. France: Ostrov tučňáků (1928, s úvodem) + Epikurova zahrada (1930); S.-G. Colette: Prostopášná naivka (1930); Šír ha-ššírím: Píseň písní, píseň nejpřednější (1933); F. de Miomandre: Zraněná srdce (1935); O. Saile: Posvátnější je pravda (1941, pseud. Jan Bedrna); K. Haemerling: Muž, nazývaný Shakespeare (1941, pseud. K. Bedrna, s L. Faltovou); J. Maclaren: Já a moji divoši (1943, pseud. J. Bedrna); B. Sponge: Mračna nad Härnevi (1943, pseud. Jan Bedrna); T. Tügel: Beránek v rouše vlčím (1943, pseud. Jan Bedrna). – *Ostavní práce*: La mano negra (1903, pseud. Brutus); Láška a zdravotnictví (1903, pseud. Sana Mens); O prozřetelném plození dětí (1903, pseud. Sana Mens); Dějiny lásky 1–5 (1.–4. 1925, 5. 1926, pseud. Dr. Hynek Záruba a Jiří Votoček); Jošiwara, japonské město milování

(1927, pseud. Hynek Záruba); Maxmilian Robespierre (1927); Francouzská revoluce 1–3 (1.–2. 1929, 3. 1930); Dějiny ženy 1–4 (1. 1931, 2.–4. 1932); Monogamie (1932). – *Výbory*: Básně (1920, ed. autor); Básně (1928, ed. J. Hora a J. Seifert); N., Theer, Šrámek (1931, ed. F. Pala); Dík bojovníku (1945, sb. N. veršů a jub. příspěvků, ed. L. Čivrný); Sedm vybraných básní S. K. N. (1946, ed. autor); Bojovník nových zítřků (1946, ed. J. Bouzek); A hrdý buď (1949, ed. B. Polan); Ve jménu života i radosti i krásy (1950, ed. M. Bláhová); Přátelům i nepřátelům (1951, ed. L. Špačková); Básně (1955, ed. J. Seifert); Zpěvy jistoty (1955, ed. J. Brabec); Z díla (1956, ed. L. Špačková, G. Janouch); O umění (1958, ed. J. Brabec a E. Macek); Sám nejsi nic (1961, ed. J. Brabec); Zpěvy hněvu i lásky (1962, ed. L. Špačková, s biograf. a bibl. údaji); Tobě, mladý kamaráde (1971, ed. an.); Skřivan a lokomotiva (1972, ed. M. Červenka pod jm. S. Mazáčová); Podaná ruka (1976, ed. Š. Vlašín); Rozumětí umění (1976, ed. M. Chlábková); Zpěvy lásky a nenávisti (1977, ed. V. Kún); Stati o umění a politice (1980, ed. J. Lang); Chvála pozemskosti (1981, ed. Š. Vlašín); Konfese a konfrontace 1, 2 (1988, ed. J. Holý a M. Chlábková). – *Souborná vydání*: Spisy (F. Borový, 1920–46, 16 sv.); Sebrané spisy S. K. N. (Svoboda, pak Českosl. spisovatel, 1948–56, 23 sv., ed. L. Špačková); Spisy S. K. N. (SNKLHU – Odeon, od r. 1962, 12 sv., nedokonč., ed. Ústav pro čes. literaturu ČSAV). ■ **KORESPONDENCE**: S. K. N. píše K. Gottwaldovi (z 1947), RP 26. 2. 1947 (odpověď na G. dopis v nemoci); E. Kovařík: Jak psal S. K. N. dělníkům (F. Kalivodovi z 1938), Tvorba 1947, s. 549; S. K. N.: Přátelům i nepřátelům (J. Horovi z 1934, J. Voskovcovi a J. Werichovi z 1935, dopis ÚV KSČ z 1936; 1951, ed. L. Špačková); Z dopisů S. K. N. (J. Horovi z 1937, úryvky ze 3 dopisů J. Nohovi z 1937), LitN 1955, č. 23; M. Kaláb: Philobiblon S. K. N. (M. Kalábovi z 1912), sb. Dar přátelství (1955, s. 48); V. Dyk, S. K. N., bratři Čapkové: Korespondence z let 1905–1918 (V. Dykovi z 1905–17; 1962, ed. M. Bláhynka, S. Jarošová, F. Všetická); J. Dvořák: Výbor z listů S. K. N. B. Václavkovi (z 1930–37), sb. Václavkova Olomouc 1962 (1964); in Adresát Jiří Mahen (J. Mahenovi z 1930–36; 1964); V. Štěpán: S. K. N. a nakladatel F. Borový (vzáj. korespondence z 1914–21), sb. Literární archiv 2 (1967, s. 68); J. Dvořák: S. K. N. B. Václavkovi (z 1933–38), Lit. měsíčník 1975, č. 10; J. Mourková: N. korespondence v Literárním archivu PNP (F. X. Šaldovi z 1925–32, M. Majerové z 1904–25, J. Horovi z 1918–34, J. Svaté z 1931), ČLit 1975, s. 348; J. Hek: Z listáře S. K. N. (K. Elgartu Sokolovi z 1907–14, L. Knotkovi z 1908, F. Borovému z 1918, A. Heinrichovi z 1932, B. Neumannové z 1933, F. Halasovi z 1935–41), ČLit 1975, s. 436; J. Glivický: První knižní grafika J. Čapka (M. Kalábovi z 1915), Strahovská knihovna 12–13, 1977–78; J. Dvořák: Z listáře Z. Nejedlého (Z. Nejedlému z 1919–21), Středisko 64 (5), 1977/80, s. 130; J. Glivický: Knihomilství na Moravě (M. Kalábovi z 1912),

Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze 1983, s. 53; V. M. Kimák: Dopisy S. K. N. K. J. Obrátilovi (z 1899, úryvky z 1909–10, 1924, 1928), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1984, s. 52; in L. Štoll: Z kulturních zápasů (L. Štollovi z 1937 a 1943; 1986, ed. Š. Vlašín). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Nový kult (1897–1905), Letáky pro zpěváky (1902), Výkřiky (1903, reprint K. Resler 1951, s tit. Výkřiky, časopis na pohlednicích), Anarchistická revue (1905), Šibeničky (1906–07), Zádruha (1908–09), Philobiblon (1912), Červen (1918–21), Kmen (1919–21), Proletkult (1922–24), Komunistická revue (1924), Reflektor (1925–26), Levá fronta (1930–32), Lid. kultura (1938, s P. Prokopem), Tvorba (1945–47); *kalendáře*: Kalendář neodvislého dělnictva na rok 1900, Kalendář revolucionářů na rok 1903, 1904; *almanachy*: Almanach secese (1896), Almanach na rok 1914 (1913, s jinými); *knižnice*: Knihovna Nového kultu (1901–05), Červen, sbírka krásných tisků (1910–12), Edice Června (1919–24), Edice Proletkultu (1922), Zahradu Priapova (1927–29). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL *sborníky a výběry*: Komunistické večery (sbírka recitací, 1922, s J. Seifertem, an.); Československý podzim (výbor z poezie 1938; 1939, s F. Jungmannem); Wolker pracujícím (výbor, 1946). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Chlfbcová, E. Strohsová, E. Macek: Soupis díla S. K. N. (1959); M. Chlfbcová, S. Mazáčová: Literatura o životě a díle S. K. N. z let 1918–28, ČLit 1975, s. 448; S. Mazáčová: Soupis prací o S. K. N. 1893–1917 (1984, interní edice ÚČSL ČSAV). ■ LITERATURA: B. Polan: Se S. K. N. (1919); B. Václavek: S. K. N. 1875–1935 (1935) → Literární studie a podobizny (1962); sb. Dík bojovníku. Soudruhu S. K. N. k sedmdesátinám... (1945, ed. L. Čivrný); B. Neumannová: Jak se dostal S. K. N. na Moravu (1945); L. Špačková: Takový byl (1948, dopln. vyd. 1957); V. Pekárek: Wolker, N., Hora (1949); O. Audy: S. K. N. v obrazech (1952); E. Strohsová: Cesta S. K. N. ke komunistické straně (1954); J. Kaláš: S. K. N. ve fotografii (1955); J. Taufer: S. K. N. (1956); J. Lang: S. K. N. (1957) + N. Červen (1957); S. A. Šerlaimova: S. K. N. (Moskva 1959); F. Kautman: S. K. N. Člověk a dílo, 1875–1917 (1966); M. Macháček: S. K. N. (1985); B. Neumannová: Byla jsem ženou slavného muže (1998). ■ ● ref. Nemesis, bonorum custos: (J. Vrchlický), Lumír 23, 1894/95, s. 316; O. V. (K. Sezima), Lit. listy 1895, s. 281 ●; ● ref. Jsem apoštol nového žití: J. (G. Jaroš), Čas 1896, č. 1; F. V. Krejčí, Lit. listy 1896, s. 103; Vbk (J. Voborník), NL 13. 3. 1896 ●; ● ref. Apostrofy hrdé a vášnivé: Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 263; Pavel Kunz (F. X. Šalda), Lit. listy 1897, s. 203 → KP 3 (1950) ●; ● ref. Satanova sláva mezi námi: F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 1898, s. 328 → KP 4 (1951); jv. (J. Vodák), Obzor lit. a umělecký 1899, s. 139 ●; E. Lešehrad: S. K. N., Rozvoj 2, 1901, č. 3; J. Karásek in Impresionisté a ironikové (1903); ● ref. Sen o zástupu zoufajících...: F. X. H. (Harlas), Přehled 1, 1902/03, s. 200; E. Sokol (K. Elgart), Rozhledy 13, 1902/03, s. 527; V. Dyk, MR 1902/03, sv. 14, s. 262; A. Sova, Čes. revue

6, 1902/03, s. 630; A. Novák, tamtéž, s. 631; J. Mahen, Moderní život 1903, s. 89; an. (J. Vodák), Čas 10. 3. 1903; K. Z. K. (Klíma), LidN 8. 5. 1903 ●; ● ref. Hrst květů z různých sezon: Ad. Veselý, MSIR 3, 1906/07, s. 135; A. N. (Novák), Přehled 5, 1906/07, s. 828 ●; ● ref. České zpěvy: an. (A. Novák), Přehled 8, 1909/10, s. 814; an. (F. X. Šalda), Novina 3, 1909/10, s. 639 → KP 8 (1956); V. Dyk, Samostatnost 2. 8. 1910; an. (J. Vodák), Čas 7. 8. 1910 ●; K. Čapek in S. K. N.: Kniha lesů, vod a strání (1914) → O umění a kultuře 1 (1984); ● ref. Kniha lesů, vod a strání: an. (R. Medek), MR 1913/14, sv. 28, s. 520; B. Polan, Pokroková revue 10, 1913/14, s. 463; an. (J. Vodák), Čas 21. 6. 1914; K. (F. V. Krejčí), PL 12. 7. 1914; Ant. Veselý, Čes. revue 8, 1914/15, s. 57 ●; A. Novák: ref. Bohyně, svěťice, ženy, Lumír 43, 1914/15, s. 445; ● ref. Nové zpěvy: K. Toman, Čes. revue 11, 1917/18, s. 440; -tr (G. Winter), Akademie 22, 1917/18, s. 287; K. Čapek, NL 11. 5. 1918 → O umění a kultuře 1 (1984); K. (F. V. Krejčí), PL 26. 5. 1918; jv. (J. Vodák), LidN 14. 6. 1918; F. X. Šalda, Kmen 2, 1918/19, s. 85 → KP 10 (1957); M. Rutte, Červen 1, 1918/19, s. 144 → Nový svět (1919); Š. Jež, Cesta 1, 1918/19, s. 132; A. N. (Novák), Lumír 47, 1918/19, s. 38 ●; M. Rutte: ref. Třicet zpěvů z rozvratu, Cesta 1, 1918/19, s. 1052 → Nový svět (1919); ● ref. Třicet zpěvů z rozvratu a Horký van: A. N. (Novák), Lumír 47, 1918/19, s. 232; J. H. (Hora), PL 27. 7. 1919 ●; V. Nebeský in S. K. N.: Ať žije život! (1920); ● ref. Ať žije život!: J. H. (Hora), PL 12. 9. 1920; K. Č. (Čapek), NL 26. 11. 1920 → O umění a kultuře 2 (1985); jeel (J. L. Fischer), Kmen 4, 1920/21, s. 380; M. Rutte, Cesta 3, 1920/21, s. 425 ●; J. Knap: N., Šrámek a ještě jiní, Host 1, 1921/22, s. 106; F. Götz in Anarchie v nejmladší české poezii (1922); A. M. Piša in Soudy, boje a výzvy... (1922); ● ref. S městem za zády: F. Kubka, Cesta 5, 1922/23, s. 610; P. (A. M. Piša), RP 15. 3. 1923; B. V. (Václavek), Čes. noviny 21. 3. 1923 ●; ● ref. Rudé zpěvy: B. V. (Václavek), Čes. noviny 5. 8. 1923; J. Hora, Proletkult 2, 1923/24, s. 331; F. Götz, Host 3, 1923/24, s. 25 ●; R. Jakobson: Konec básnického umprumáctví a živnostnictví, Pásmo 1, 1924/25, č. 13–14; ● k padesátinám: F. Götz, NO 5. 6. 1925; J. H. (Hora), RP 5. 6. 1925; J. Knap, Sever a Východ 1925, s. 126 → Cesty a vůdcové (1926) ●; ● ref. Válčení civilistovo: J. Vodák, Čes. slovo 2. 10. 1925; A. Novák, LidN 14. 11. 1925 ●; ● ref. 1914–1918: J. Knap, Venkov 15. 7. 1927; F. Götz, NO 29. 7. 1927; ne (A. Novák), LidN 23. 10. 1927; P. Fraenkl, RA 3, 1927/28, s. 13; J. Hora, Kmen 2, 1928/29, s. 43 (též o sb. Písně o jedině věci) ●; ● ref. Písně o jedině věci: J. H. (Hora), LitN 1927, č. 11; J. Knap, Sever a Východ 1927, s. 389; A. N. (Novák), LidN 23. 10. 1927; F. Götz, NO 27. 11. 1927 → Literatura mezi dvěma válkami (1984); A. M. Piša, Lit. svět 1, 1927/28, č. 4; B. V. (Václavek), ReD 1, 1927/28, s. 230; P. Eisner, Prager Presse 16. 8. 1928 ●; J. Hora in S. K. N.: Básně (1928) → Poezie a život (1959) + Dva básníci, Tvorba 1929, s. 93 a 109; J. Haller: Básnická řeč S. K. N., NŘ 1931, s. 123, 147; ● ref. Žal: F. X. Šalda, ŠZáp 3,

1930/31, s. 439; J. Hora, LitN 5, 1930/31, č. 10 ●; ● ref. Vzpomínky 1: A. N. (Novák), Lumír 58, 1931/32, s. 120; jh. (J. Hora), LitN 5, 1930/31, č. 17 ●; ● ref. Srdcová dáma: F. X. Šalda, ŠZáp 5, 1932/33, s. 123; J. Hora, Rozhledy 1933, s. 2 ●; ● polemika k N. článku Mezi brusíči a lingvisty (Přítomnost 1932): Z. Kalandra, Tvorba 1932, s. 766; V. Nezval, Žijeme 1932, s. 233; F. X. Šalda, ŠZáp 5, 1932/33, s. 84 ●; ● ref. Láska: J. Hora, Čin 1933, s. 228 → Poezie a život (1959); G. (F. Götz), NO 16. 4. 1933 → Literatura mezi dvěma válkami (1984); P. E. (Eisner), Prager Presse 17. 5. 1933; A. M. Piša, PL 28. 5. 1933; A. N. (Novák), LidN 28. 5. 1933; M. Rutte, NL 19. 10. 1933 ●; B. Václavek: S. K. N. dnes, Almanach Kmene 1934/35, s. 37; ● ref. Srdce a mračna: J. Hora, LUK 1935 → Poezie a život (1959); F. Götz, NO 16. 4. 1935; A. M. Piša, PL 28. 6. 1935; P. Fraenkl, LidN 21. 8. 1935 ●; B. Václavek: Cesta ke skutečnosti, in Tvorbou k realitě (1937); ● ref. Sonáta horizontálního života: G. (F. Götz), NO 24. 4. 1937; A. M. Piša, PL 27. 4. 1937; J. Hora, Čes. slovo 10. 6. 1937 → Poezie a život (1959); B. V. (Václavek), U 2, 1937/38, s. 208 → Kritické stati z třicátých let (1975) ●; ● ref. a polemiky Anti-Gide: f. j. (F. Jungmann), Lid. kultura 1, 1936/37, č. 8; M. Pujmanová a B. Václavek, tamtéž, č. 10; J. Hora, Čes. slovo 10. 6. 1937; Z. Nejedlý, Haló noviny 19. 6. 1937; jef (J. Fučík), RP 27. 6. 1937; K. Bednář, NO 20. a 21. 7. 1937; B. Polan, LitN 1937, č. 20; V. Běhounek, Dělnická osvěta 1937, s. 237; L. Štoll, Tvorba 1937, s. 369 a 495 → Z bojů na levé frontě (1977); B. V. (Václavek) a P. Jil (Jilemnický), U 2, 1937/38, s. 298; J. Noha, tamtéž, s. 304 ●; A. Bouček: Vila č. 45, LidN 15. 4., 17. 4. a 25. 5. 1937; ● polemiky k N. článku Dnešní Mánes (Tvorba 1937): L. Novomeský, Tvorba 1937, s. 827; E. Filla, Volné směry 34, 1937/38, s. 207; V. Vančura, P. Reimann, A. Hoffmeister, V. Široký, vše Tvorba 1938, s. 23, 35, 46, 94 ●; L. Štoll in S. K. N.: Anti-Gide (1946); ● nekrology: J. Taufer, Tvorba 1947, s. 493; F. Halas, tamtéž, s. 525 ●; J. Lang: Cesta S. K. N. k socialismu, Nová mysl 1948, s. 70; V. Borek in S. K. N.: Válčení civilistovo (1949); B. Polan in S. K. N.: A hrdý buď (1949) + Dokument v první knížce S. K. N., NŽ 1950, s. 261 → Život a slovo (1964); L. Štoll in Třicet let bojů za českou socialistickou poezii (1950, rozš. Básník a naděje, 1975); L. Čivrný in S. K. N.: Kniha lesů, vod a stránek (1950); M. Pujmanová in S. K. N.: Láska (1950); F. Kautman: Láska a příroda v díle S. K. N., NŽ 1950, s. 577; F. Vodička: Úkoly literární historie při studiu otázek uměleckého mistrovství, SaS 13, 1951/52, s. 118 → Struktura vývoje (1969, s. tit. Manifest realizace proletářské poezie); K. Resler: Výkřiky, časopis na pohlednicích, Marginálie 1951, s. 98; L. Čivrný in S. K. N.: Nové zpěvy, Rudé zpěvy, Anti-Gide (1953); J. Taufer in S. K. N.: Umění a politika 1 (1953); V. Lacina in S. K. N.: Písničky – satiry – epigramy (1954); J. Skalička: S. K. N., vznik KSČ a Rudých zpěvů, SVŠP Olomouc (1954); F. Buriánek in S. K. N.: Básně (1955); J. Brabec: N. zápas za socialistickou poezii v letech utváření protifašistické lidové fronty, ČLit 1955, s. 225;

M. Červenka: N. milostná trilogie, tamtéž, s. 249 + Myšlenka a život. K básnické metodě N. filozoficko-etické poezie ve 30. letech, NŽ 1955, s. 1022; E. Strohsová: S. K. N. a teorie proletářské literatury na počátku 20. let, ČLit 1955, s. 205; J. Lang: Poznámky k N. estetice, NŽ 1955, s. 714; K. Resler: S. K. Neumann na Žižkově, tamtéž, s. 435; A. M. Piša in S. K. N.: Kniha mládí a vzdoru (1955) + in S. K. N.: Kniha erotiky (1956) + in S. K. N.: Bohyně, světice, ženy (1956), vše → Stopami poezie (1962); M. Drozda in Boj KSR(b) o sovětskou literaturu a jeho ohlas u nás (1955); J. Jiša in Česká poezie 20. let a básníci sovětského Ruska (1956); J. Brabec in S. K. N.: O umění (1958); Z. Pešat in S. K. N.: Básně 1 (1962) → Dialogy s poezií (1985); A. M. Piša, tamtéž (lit. hist. komentář); E. Strohsová in V. Dyk, S. K. N., bratři Čapkové: Korespondence z let 1905–1918 (1962); V. Závada, L. Špačková in S. K. N.: Zpěvy hněvu i lásky (1962); B. Jirásek: Přírodní lyrika S. K. N. ve 30. letech, Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury 1962, sv. 5, s. 339; F. Kautman: Studentské verše S. K. N., ČLit 1962, s. 88; E. Strohsová in Zrození moderny (1963); M. Červenka in Český volný verš 90. let (1963) + in Symboly, písně a mýty (1963); S. Jarošová (Mazáčová): N. koncepce lidové kultury na konci třicátých let, ČLit 1963, s. 229; Z. Trochová in S. K. N.: Stati a projevy 1 (1964); M. Blahynka, F. Všetická: Bratři Čapkové a S. K. N., SPPI Zlín, 1964; Z. Pešat in S. K. N.: Básně 2 (1965) → Dialogy s poezií (1985); J. Vohryzek, M. Chlfbcová, tamtéž (lit. hist. komentář); J. Med: S. K. N. a česká knižní kultura, Knihovna 1965, sv. 5, s. 317; V. Černý: Bergsonovo výročí a česká poezie, LD 12. 12. 1965; J. Seifert in S. K. N.: Srdcová dáma (1965); Z. Trochová in Stati a projevy 2 (1966); B. Jirásek: Reflexivní prvky v milostné lyrice S. K. N., SPF Plzeň (1967); E. Stehlíková: K pojetí antiky v díle S. K. N., Zprávy Jednoty klasických filologů 1967, s. 161; F. Kautman: K hodnocení úlohy N. Června, ČLit 1967, s. 384 + S. K. N. v letech 1922–1926, ČLit 1968, s. 621; S. Mazáčová in S. K. N.: Stati a projevy 3 (1968); F. Buriánek in Generace buřičů (1968); Z. Kalista in Tváře ve stínu (1969); J. Opelík in S. K. N.: S městem za zády (1969); Š. Vlašín in S. K. N.: Stati a projevy 5 (1971); J. Taufer in S. K. N.: Stati a projevy 4 (1973) + Na okraj dvou svazků Spisů S. K. N., ČLit 1973, s. 401; J. Svoboda: S. K. N. a básníci Devětsílu, SPPF Ostrava (1973); J. Taufer in S. K. N.: Básně 3 (1974); M. Chlfbcová, E. Strohsová, tamtéž (lit. hist. komentář, pod jm. M. Chlfbcová); L. Štoll in Socialismus a osobnosti (1974, stati z 1945–64); V. Dostál in V tomto znamení (1975); M. Blahynka: Závěr na vysoké úrovni, ČLit 1975, s. 300 → Pozemská poezie (1977, s. tit. Básnický učitel generací); J. Dvořák: N. cesta od Levé fronty k Bloku socialistických spisovatelů, Lit. měsíčník 1975, č. 7; Š. Vlašín: Poezie mládí a vzdoru, ČLit 1975, s. 1 + Od civilizační poezie k poezii proletářské, tamtéž, s. 398; D. Jeřábek: Ke spolupráci S. K. N. s moravskými časopisy v letech 1906–1910, ČLit 1976, s. 520 → Tradi-

## Neumann

ce a osobnosti (1988); J. Lang in S. K. N.: Stati a projev 6 (1976); H. Kučerová in S. K. N.: Válčení civilistovo (1976); J. Brabec, E. Strohsová in S. K. N.: Rozuměti umění (1976, pod jm. M. Chlěbcová); L. Štoll in Občan Šalda (1977); J. Lang: K otázce vztahu N. české civilistické moderny a poválečné proletářské poezie, Kulturněhistorický sb. Univerzity 17. listopadu v Praze, sv. 2, d. 2 (1977) + in S. K. N.: Stati o umění a politice (1980); J. Taufer in Portréty a siluety (1980); F. Šmejkal: Výtvarná teorie a kritika S. K. N. v letech 1896–1918, Estetika 1980, s. 97; Š. Vlašín: N. protifašistická poezie, ČLit 1981, s. 302; A. M. Píša in K vývoji české lyriky (1982); M. Blahynka: S. K. N. kritik 1918–1939, sb. Spoluvytvářet pravdu zítřka (1982); M. Komárek: Opilý koráb aneb úskalí konotace, Rossica Olomucensia 1982, s. 28; J. Pavelka: S. K. N. a český vitalismus, sb. Literární Bílovice nad Svitavou 1 (1983, s. 42); M. Chlěbcová, M. Červenka in S. K. N.: Básně 4 (1984, lit. hist. komentář, pod jm. M. Chlěbcová); J. Peterka: Slohotvorné principy proletářské poezie, ČLit 1984, s. 481; N. Macurová: N. přehodnocení uměleckých východisek tzv. nové moderny prizmatem vztahu k francouzským kulturním podnětům, sb. Metodologické problémy literárněvědných a lingvistických oborů (1985, s. 163); F. Všeticka: Fejjeton S. K. N., Lit. měsíčník 1987, č. 1; M. Chlěbcová in S. K. N.: Konfese a konfrontace 1 (1988); J. Firt in Knihy a osudy (Londýn 1988, Praha 1991); mě (M. Červenka) in Slovník básnických knih (1990, Kniha lesů, vod a strání, Láska, Nové zpěvy, Sen o zástupu zoufajících..., Sonáta horizontálního života); M. Filip: Aféra jménem André Gide, Občanský deník 28. 6. 1990; M. Červenka in Z večerní školy versologie 2 (1991); I. Pfaff in Česká levice proti Moskvě 1936–1938 (1993); T. Pospíchal: Causa S. K. N., Reflex 1993, č. 36; L. Merhaut in Cesty stylizace (1994); J. Javůrek: S. K. N., radikální mládež a počátky moderní české knihy, Čtenář 1995, s. 114; I. Pfaff: S. K. N. a česká výtvarná avantgarda 1937–1938, Ateliér 1997, č. 2 + U-Blok a zápas o „socialistický“ realismus v českém umění, Ateliér 1997, č. 23; V. Dyková: Božena Neumannová. Zpráva o pozůstalosti, sb. Literární archiv 28, 1997.

es

## Kamilla Neumannová

### Působnost 1905–1931

Vydavatelství překladové knižnice Knihy dobrých autorů, spjaté s kruhem Moderní revue, dále domácí beletrie a uměnovědné literatury.

Působilo v Praze na Žižkově. Založila je Kamilla N. (roz. Krémová, \* 24. 3. 1874 Praha, † 26. 3. 1956 Tuchoměřice), první žena básníka S. K. Neumanna. Vyrůstala jako jediná dcera praž-

ského holiče, jehož rodina pocházela podle ústní tradice z italské Cremony. Literární zájmy N. byly v dětství podněceny učitelkou V. Sokolovou a v mládí na měšťanské škole rozvíjeny její sestrou B. Sokolovou. Během policejního vyšetřování ve věci Omladiny se 1893 sblížila se S. K. Neumannem, který byl tehdy ve vyšetřovací vazbě. Jeho prostřednictvím se seznámila s mladou uměleckou generací a po návratu S. K. Neumanna z vězení 1895 se účastnila její aktivity; 1899 uzavřela se S. K. Neumannem sňatek a přistěhovala se na Žižkov do olšanské vily čp. 45 (dnes Chelčického ul. 41), centra anarchistické bohémy, kde se mj. organizačně podílela na Neumannově vydávání časopisu Nový kult a Knihovny Nového kultu. Nucena po Neumannově odchodu s B. Hořáčovou do Vídně v listopadu 1904 finančně zajistit rodinu, rozhodla se vydávat za pomoci přátel, zejména redaktora anarchistického, později sociálnědemokratického tisku A. Boučka a básníka F. Šrámka, překladovou knižnici na subskripčním principu. Boučkem navržený název *Knihy dobrých autorů* (dále KDA) býval později vnímán jako název celého vydavatelství. První svazek vyšel v lednu 1905. Původní vydavatelství rozvrh knižnice (měsíčně 1 sv. o 6 arších za 1 K pro subskribenty a o polovinu dražší ve volném prodeji) zůstal zachován až do roku 1914. Do počáteční ediční i distribuční improvizace zasáhl překladatel druhé knihy A. Procházka, který se KDA redakčně i organizačně ujal (stanovil náklad svazku 1000 výtisků a pevný den vycházení 25. každého měsíce, inicioval založení dalších knižnic, jednal s autory) a s vydavatelkou úzce spolupracoval až do své smrti 1925. Během prvních deseti let si vydavatelství vybudovalo pevný okruh spolupracovníků převážně z družiny Moderní revue a okruh odběratelů a čtenářů zejména z řad studentů, učitelů, tvůrců inteligence a anarchistického dělnictva. Vleklá finanční krize, vyvolaná 1914 odchodem základního kádru odběratelů na fronty a později stále prohlubovaná odklonem mladé umělecké generace od myšlenkových proudů dekadence, provázela vydavatelství od počátku války až do konce jeho činnosti. Procházka tvrdšího lpění na původním programu, který byl stále více pocítován jako anachronismus, zmarnilo možnost zachytit nakladatelskou konjunkturu posledních válečných let; 1921 zrušilo vydavatelství 15. ročníkem KDA subskripční systém